

RIZIK AHLAKI

İnsanı en güzel şekilde yaratan Yüce Allah, hayatı boyunca ihtiyaç duyduğu maddî ve manevî her şeyi onun hizmetine sunmuş ve dünyayı onu hoşnut edecek türlü nimetlerle donatmıştır. Yeryüzünü onun için bir yerleşme yeri, gökyüzünü de sağlam bir kubbe yapmıştır.

Güneş, ay ve yıldızlarla beraber gece ile gündüzü de insanın hizmetine vermiştir. Öyle ki gece, uyuyan insan için bir örtü olmuş, gündüz vakti ise çalışmaya ayrılmıştır.

Yüce Allah kiminin suyu tatlı kimininki de tuzlu ve acı olan denizleri de insan için yaratmıştır. Bu denizlerin içinde hem yemek için taze et, hem de süs eşyası olarak kullanılacak inci ve mercan bulunur. Üzerlerindeki suları yara yara giden dağlar misali yüksek gemiler ise insana ulaşım imkânı sunar ve belirli bir ölçüyle hayat kaynağı olan suyu indiren O'dur. Gökten gelen bu rahmet, insanlar ve hayvanlara içecek olur. Ölü toprağa can vererek aşılavıcı rüzgârın da yardımıyla bin bir türlü ekin bitirir. Üzüm bağları, sebzeler, zeytin ve hurma ağaçları, iri ve sık ağaçlı bahçeler, meyveler, çayırlar... Ve insanlarla hayvanların yiyeceği daha pek çok şey hayat bulur toprakta.

İnsana sağlanan bütün bu imkanlar “nimet” olarak adlandırılır. Ancak “nimet” sadece bunlar değildir. Kişinin hayat arkadaşı olan eşi, yaşamına anlam kazandıran ve neşe katan çocuklarıyla torunları da ilahî nimetlerdendir. Bebekken aldığı ilk nefesinden başlayıp, yemeyi öğrendiğinde ağzına koyduğu ilk lokmaya, yürümeyi öğrendiğinde attığı ilk adıma, konuşmayı öğrendiğinde söylediği ilk kelimeye kadar insana sunulan her güzelliğin adıdır nimet.

Bazen bir bilgi olur nimet; kişiyi doğruya götüren. Bazen bir sevgi olur nimet; insanları birbirine bağlayan. Bazen bir namaz olur, kulu Rabbine yaklaştıran. Farkına varamasak da sağlık ve boş vakit de nimettir bizim için. Kısacası nimet, Allah'ın kuluna maddî ve manevî her türlü yardımudur. Nimet maddî ve somut şeyler olabileceği gibi, manevî ve ilahî de olabilir. Nimet bazen darda kalan müminlerin gönlüne doğan huzur ve güven duygusu, bazen de onları destekleyen melek ordusudur.

Sadece insanların değil, yeryüzündeki tüm canlıların rızıkı Rezzak olan Allah'a aittir. O sadece inananlara değil, kendisini inkâr edenlere, hatta kendisine iftira edenlere de bol bol rızık verir. Peygamberimiz (s.a.v), Rahman'ın bu özelliğini şöyle dile getirmiştir:

لَا أَحَدَ أَصْبَرَ عَلَىٰ أَدَىٰ يَسْمَعُهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّهُ يُشْرِكُ بِهِ وَيُجْعَلُ لَهُ الْوَلَدُ ثُمَّ هُوَ يُعَافِيهِمْ وَيَرْزُقُهُمْ

“Duyduğu incitici sözlerle karşı Allah'tan daha sabırlı davranabilen kimse yoktur. O'na ortak koşarlar, çocuğu olduğunu söylerler. Ama Allah onlara afiyet vermeye ve onları rızıklandırmaya devam eder.” (Müslim, Sıfatü'l-münafikîn, 49)

Ve ne kadar harcasa da O'nun hazinesi asla tükenmez. Resulullah (s.a.v) bunu bir benzetmeyle insanlığa şöyle açıklamıştır:

يُدُّ اللَّهُ مَالَى لَا يَغِيضُهَا نَفَقَةً ، سَحَاءُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ - وَقَالَ - أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مِنْذُ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ، فَإِنَّهُ لَمْ يَغْضُ مَا فِي يَدِهِ - وَقَالَ - عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ وَبِيدِهِ الْآخِرَى الْمِيزَانُ يَخْفِضُ وَيَرْفَعُ

“Allah'ın eli doludur. Gece gündüz yaptığı cömertçe lütuflar, O'nun elindekileri tüketmez. Gökleri ve

yeri yarattığı günden beri neler verdiğini görmüyor musunuz? (Bütün bu verdikleri) Allah'ın elindeki hiçbir şeyi eksiltmemiştir. Onun arşı, suyun üzerindedir. Diğer elinde de terazi vardır (adildir). O, kimine az verir, kimine de çok verir. ” (Buhari, Tevhid, 19)

Kur'an-ı Kerîm ise Rahman'ın nimetlerinin sonsuzluğuna şu ayetle işaret etmiştir:

وَاتِيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ (۴۳)

“O size istediğiniz her şeyden verdi. Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız. (İbrahîm, 14/34)

Ancak insan için en önemli nimet, doğruyu görmesi, Hakk'a yönelmesi, hidayete ermesi, Allah'a imanla tatmin olmasıdır. Allah'ın rızasını kazanarak cennetine girmesidir ki, orada tasavvurların çok ötesinde, eşsiz güzellikte nice nimetler kendisini beklemektedir.

Rızık:

“Rızık”, nimete göre daha özeldir. Dünya üzerine serpiştirilmiş bulunan nimetlerden kişinin payına düşendir. Bireyin çalışıp elde ettiği, giyip eskittiği, boğazından geçip istifade ettiği, Allah'ın kişiye özel olarak sunduğu her türlü nimettir.

Rızkı Veren Allah'tır

Kur'an-ı Kerîm'in pek çok ayetinde rızkın sahibinin kendisi olduğunu vurgulayan Allah Teala, geçim kaygısından dolayı çocuklarını öldüren cahiliye Araplarına şöyle seslenmiştir:

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ

“Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da sizi de biz rızıklandırıyoruz... (İsra, 17/31)

Resulullah (s.a.v) da rızkı verenin Allah olduğuna dikkatleri çekerek, inananlara bu konuda endişe etmemeleri gerektiğini bildirmiştir:

لَا تَيَاسَا مِنَ الرِّزْقِ مَا تَهَزَّزَتْ رُءُوسُكُمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ تَلْدُهُ أُمُّهُ أَحْمَرَ لَيْسَ عَلَيْهِ قِشْرٌ ثُمَّ يَرْزُقُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

“Başlarınız hareket ettiği (yaşadığınız) sürece rızık konusunda ümitsizliğe düşmeyin. Çünkü şüphesiz annesi insanı, kıpkırmızı ve çıplak olarak doğurur. Sonra Yüce Allah ona rızık verir. (İbn Mace, Zühhd, 14.)

Ayrıca Peygamber Efendimiz (s.a.v) adalet terazisinin Rahman'ın elinde olduğunu, böylece yarattığı nimetlerden herkesin alacağı payı da yine O'nun belirlediğini ifade etmiştir

Nitekim, Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ...

“Allah dilediğine rızık bol verir; dilediğine de kısar”. (Ra'd, 13/26.)

Açılır bahtımız bir gün hemen battıkça batmaz ya

Sebepler halk eder Halik, kerem babın kapatmaz ya.

Benim Hakk'a münacatım değildir rızık için haşa

Hüda Rezzak-ı alemdir rıziksız kul yaratmaz ya.

Erzurumlu İbrahim Hakkı

Rızıkı Bollaştıran Ameller İşlemek

Resulullah (s.a.v), birtakım güzel davranışları yerine getiren müminin rızkının bereketleneceğini bildirmiştir. Örneğin akrabalık ilişkilerine önem vermenin kişinin rızkını bollaştıracaklarını söylemiş, günahlara tevbe etmenin ise, insanın yepyeni ve umulmadık rızıklara kavuşmasına vesile olacağını haber vermiştir:

مَنْ لَزِمَ الْإِسْتِغْفَارَ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ ضَيْقٍ مَخْرَجًا وَمِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرْجًا وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ

“Allah, istiğfara devam eden kimsenin her sıkıntısı için bir çıkış yolu ve her kederi için bir ferahlık sağlar. Onu hiç beklemediği yerden rızıklandırır. (Ebu Davud, Vitir, 26)

Nitekim alemlerin Rabbi kendi koyduğu sınırlara uygun şekilde elde edilen rızkın daha hayırlı olduğunu ifade etmiştir.

Rızıklara Karşılık Şükür Ehli Olmak

Allah'ın verdiği her şey, kuluna yaptığı bir iyiliktir. Dolayısıyla kulun hayatında bu iyiliğin bir karşılığı olmalıdır. Kur'an-ı Kerim'in diliyle,

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ

“İyiliğin karşılığı iyilikten başka ne olabilir?” (Rahman, 55/60)

Nimet gören kulun şükretmesi ve elindeki nimetin hakkını vermesi beklenir. Rahata erince kendisini rahata kavuşturana unutup, gelişi güzel yaşamak veya yağan rahmetin sahibi olan Allah'a yönelmemek nimetin kadrini bilmemektir.

Halbuki,

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً...

“Göklerde ve yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi?” (Lokman, 31/20) buyuran Yüce Yaratan, müminler için bir hayat rehberi kıldığı kitabında kulları için bahsettiği sayısız nimetlerden örnekler vererek insanların bunlar üzerinde düşünmesini, bunlardan ibret alarak kendisine şükretmesini istemiştir.

Rabbimiz şu ilahî kurala göre davranacağını kullarına müjdelemiştir:

...لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ

“Eğer şükrederseniz size verdiğim nimetleri mutlaka artırırım. Ama nankörlük ederseniz, bilin ki, azabım gerçekten çok çetindir.” (İbrahim, 14/7)

Dolayısıyla mümin, ilgisini her biri ayrı bir nimet olan Rabbinin ayetlerine, O'nun yarattığı canlı-cansız her tür varlığa yöneltmelidir.

Yüce yaratıcıyı tanımak ve eldeki imkanları, sahip olunan bütün malı mülkü ihsan edenin O olduğunu bilmek, “nimetlere teşekkür edip gereğini yapma” ahlakını bireye kazandırır ki, bu kazanım da ayrı bir nimettir.

Sevgili Peygamberimiz, nimeti anmanın gereğine şu sözyle işaret etmiştir:

مَنْ أْبْلَى بَلَاءً فَذَكَرَهُ فَقَدْ شَكَرَهُ وَإِنْ كَتَمَهُ فَقَدْ كَفَرَهُ

“Kime bir nimet verilir ve o da nimeti dile getirirse, şükrünü yerine getirmiş olur. Eğer onu gizlerse, nimete nankörlük etmiş olur.” (Ebu Davud, Edeb 11)

Resul-i Ekrem (s.a.v) eskimiş elbiselerle yanına gelen bir kişiye malı mülkü olup olmadığını sormuş, maddî durumu oldukça iyi olan **Malik bin Nadle** isimli bu zatın develeri, koyunları, atları ve köleleri olduğunu söylemesi üzerine ona şu tavsiyede bulunmuştur:

فَإِذَا آتَاكَ اللَّهُ مَالًا فَلْيُرْ أَثَرُ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَيْكَ وَكَرَامَتِهِ

“Allah sana bir mal verdiği zaman O'nun nimetinin ve ikramının izleri üzerinde görülsün.” (Ebu Davud, Libas, 14)

Hz. İbrahim'in şu duası Allah'ın verdiği nimetlerin farkında olarak yaşamının güzel bir örneğidir:

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرَضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾
وَالَّذِي يُمَيِّتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾ رَبِّ هَبْ لِي
حُكْمًا وَالْجَنَّةَ بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾

“O, beni yaratan ve bana doğru yolu gösterendir. O, beni yediren ve içirendir. Hastalandığımda da bana şifayı O verir. O, benim canımı alacak ve sonra diriltecek olandır. O, hesap gününde, hatalarımı bağışlayacağını umduğumdur. Rabbim! Bana hikmet ver ve beni salihlerin arasına kat!” (Şuara, 26/78-83)

Kur'an-ı Kerîm, buna benzer pek çok duayla, Rabbinin nimetini anan ve bunlara şükreden peygamberlerin kıssalarına yer verir. Allah Teala da peygamberlerin üstün vasıflarını sıralarken onların “şükreden bir kul” olduklarını özellikle dile getirmiştir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) de, bu emir doğrultusunda, hep o cömert Yaratıcı'yı ve ikramlarını anarak yaşamış, O'nun verdiği nimetlere duyduğu minnettarlıkla, gece gündüz Rabbine yönelmiştir. Geçmiş ve gelecek tüm günahlarının bağışlanmış olduğunu bilmesine rağmen niçin sabahlara kadar ibadetle meşgul olduğunu soran Hz. Aişe'ye de,

(أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا) **“Şükreden bir kul olmayayım mı?”** (Müslim, Sıfatü'l-Münafikîn, 81) cevabını vermiştir.

Rızık İçin Emek Vermeli

İslam'da asli ve tabii kazanç yolu emektir. **“Emek olmadan yemek olmaz”** cümlesi meseleyi veciz şekilde özetleyen bir atasözüdür. Her Müslüman fert, kendisinin ve geçimini sağlamakla yükümlü olduğu kimselerin nafakasını kazanmakla mükelleftir.

İslam'da alın teri dökerek mal kazanma, kişinin kimseye muhtaç olmadan hayatını sürdürebilmesi, çoluk çocuğunun nafakasını temin etmesi maksadıyla meşru yoldan çalışıp kazanması ibadet ve kutsal bir davranış olarak nitelendirilmiştir.

Nitekim Peygamberimiz Hz Muhammed (s.a.v)

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنْ نَبِيَ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامَ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ

“Hiçbir kimse kendi elinin emeğinden daha hayırlı bir lokma yememiştir. Allah'ın Peygamberi olan Davut Aleyhisselam da kendi elinin emeğini yedi” buyurmuştur. (Buhari, Büyü, 15/2109) Hz. Davud demirci ustasıydı, Hz. Zekeriya marangozdu. Peygamberimiz (s.a.v) de önce çobanlık sonra ticaret yapmıştır.

KISSADAN HİSSE

Dervişin biri ormanda gezerken topal, hasta bir tilki gördü, hayrete düştü. “Nasıl yaşar bu hayvan ne yer ne içer?” diyerek, Allah'ın lütfuna hayran oldu.

Derken bir aslan çıkageldi, ağzında bir çakal leşi taşıyordu. Bu güçlü hayvan avının bir kısmını yedi, karnı doyunca kalanını bırakıp gitti. Tilki artığa doğru sürünerek yaklaştı ve afiyetle yiyip karnını doyurdu. Tilkinin yiyeceğinin ayağına geldiğini gören Derviş, kendi kendine: “Bir tilkinin rızkını ayağına gönderen Allah, benimkini neden göndermesin?” diyerek, çalışmasına gerek olmadığını, bir köşeye çekilip oturabileceğini düşündü.

Düşündüğü gibi de yaptı. Mağaranın birine çekilerek ebedi itikafa niyet etti. Rızkım Allah'ın görünmeyen hazinesinden gelir, gayret etmem gerekmiyor diyerek beklemeye başladı.

Bekledi, bekledi... Ne gelen var ne giden... Günler geçip gitti. Derviş zayıfladı, eridi, bir deri bir kemik kaldı. Güçsüz ve bitkin bir haldeyken, bulunduğu mağaradan bir ses geldi:

“Ey tembel adam! Diyordu ses, kendini topal bir tilkiye benzeterek neden miskin, miskin oturuyorsun? Kalk! Yırtıcı aslan ol. Başkasının artığına göz dikmeyi bırak. Sana yakışan başkasının artıklarını yemek değil, başkalarına artık bırakmaktır. Gücüyle aslan gibi olan, başkasından yiyecek bekler mi? Haydi kalk! Kolları siva. Çalış ve rızkını kazan. Hem kendin ye, hem muhtaçlara yedir.”

Nimetlerden Hesaba Çekileceğimizin Bilincinde Olmak:

Her nimetin verilecek bir hesabı vardır. Alemlerin Rabbi, ismini, insanın mal mülk edinme hırsını ifade eden “Tekasür” kelimesinden alan surenin sonunda,

ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ

“Ardından da o gün nimetlerden mutlaka hesaba çekileceksiniz.” (Tekasür, 102/8.) buyurmuştur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) de, kıyamet gününde kullara nimetlerle ilgili sorulacak ilk sorunun, **“Senin**

vücudunu sağlıklı kılmadık mı? Sana soğuk sulardan içirmedik mi?” şeklinde olacağını ifade ederek sahip olduğu nimetlerden dolayı insanın hesaba çekileceğini hatırlatmıştır.

Bu nedenle Allah Resulü (s.a.v),

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي وَوَسِّعْ لِي فِي رِزْقِي وَبَارِكْ لِي فِيمَا رَزَقْتَنِي

“Allah'ım! Günahlarımı bağışla, rızkımı genişlet ve bana verdiğin rızıkları bereketli kıl!” (Tirmizi, Daavât, 78.) diye dua ederek inananlara Allah'tan rızık istemeyi öğretmiş, ancak dünyalık nimetlerin talebinde orta yolu izlemeyi tavsiye etmiştir. Kendi ev halkı için de daima kendilerine yetecek kadar rızık verilmesini arzu etmiş, bu şekilde dua etmiştir.

Rızkımızı İsraf Etmemeli

Nimete şükreden, onun gerçek sahibinin Allah olduğunu bilen, nimetlerin geçiciliğini fark eden ve dilediğinde değil ihtiyaç ölçüsünde harcama alışkanlığını kazanan kişi, kıskançlık, haset, açgözlülük gibi duygulardan arınarak elindekiyle tatmin olmanın memnuniyeti ve huzuruyla yaşar. Bu da insanı sadece tüketen bir varlık olmaktan kurtarır.

Ayrıca mümin, Allah'ın hazineleri sonsuz olsa da O'nun verdiği her nimeti yeteri kadar kullanmalı ve aşırıya kaçmamalıdır. Akıp giden nehirden abdest alırken dahi israf edilmemesini emreden Allah Resulü, müminlere darlıkta da bollukta da nimetleri ihtiyaç kadar kullanmak gerektiği anlayışını kazandırmak istemiştir.

SONUÇ

Hasılı, mümine düşen, öncelikle elindeki nimetin farkında olmak, aldığı nefesin bile bir nimet olduğunu idrak etmek, nimetleri kendisine bahşedene teşekkür etmek ve nimeti sahibinin razı olacağı şekilde kullanmaktır.

Nimet zekaysa onu olumlu yönde değerlendirebilmek, enerjiyse hayırlı yolda harcamak, paraysa zekatını verip geriye kalanıyla kendine ve çevresine harcamak ahiretine yatırım yapabilmek, bu dünyada ne kadar nimete sahip olursa olsun ahirete bunlarla işlediği salih amellerinden başka bir şey götürmeyeceğini bilerek paylaşımında bulunabilmektir. Zira başkalarına yardım etmek kişinin malını eksiltmez aksine artırır.

Hiz. Peygamber'in (s.a.v) bildirdiğine göre Allah, kullarına şöyle buyurmuştur:

قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَا ابْنَ آدَمَ أَنْفِقْ أَنْفِقْ عَلَيْكَ

“Ey âdemoğlu! İnfak et ki, ben de sana infak edeyim.” (Müslim, Zekât, 36)